

LIBRIS | We know
books

Diplomația Vechiului Regat

1878-1914

Studii

Ediția a II-a, adăugită

CARTIER
i s t o r i c

Cuprins

Lista abrevierilor.....	7
Prefață	9
Nota introductivă.....	13
<i>Capitolul I</i>	
Diplomația Vechiului Regat, 1878-1914: management, obiective, evoluție	19
<i>Capitolul II</i>	
Dimensiunea balcanică în politica externă a Vechiului Regat la finele secolului al XIX-lea <i>Observații pe marginea propunerii sârbe de alianță din decembrie 1900</i>	103
<i>Capitolul III</i>	
Elita diplomatică a Vechiului Regat (1878-1914). Un profil incomplet	160
<i>Capitolul IV</i>	
Elita diplomatică și corespondența privată <i>Observații pe marginea unui epistolar inedit al lui Alexandru Marghiloman, ministru al Afacerilor Străine (1900-1901)</i>	189
<i>Capitolul V</i>	
Alexandru Emanuel Lahovari. Devenirea unui diplomat al Vechiului Regat (1877-1899)	224
<i>Capitolul VI</i>	
Elita diplomatică a Vechiului Regat în corespondența privată <i>Nicolae Fleva și legația României la Roma (1901-1909)</i>	294

Capitolul VII

Diplomatul nonșalant; despre misiunea principelui
Dimitrie I.Gr. Ghika la Roma și relațiile italo-române
în ultimii ani ai Vechiului Regat (1913-1917) 321

Capitolul VIII

„Aliatul inamic”. România și chestiunea războiului contra
Imperiilor Centrale (1914-1916) 387

Capitolul IX

A kind of Abstract
Defend, contain and manage the crises in South East Europe.
The Romanian security strategy after Berlin (1878-1913) 417

Indice de nume proprii 445

*Capitolul I***Diplomația Vechiului Regat,
1878-1914: management, obiective, evoluție¹**

Diplomația Vechiului Regat subîntinde arcul temporal cuprins între Războiul de Independență din 1877-1878 și dispariția regelui Carol I, în octombrie 1914. Oarecum bizar, istoria ei nu a fost niciodată scrisă detașat și pe de-a întregul obiectiv, în ciuda performanțelor indiscutabile, a constanței și a credibilității de care s-a bucurat, ori a prudenței ce a caracterizat-o mai bine de treizeci de ani.

Istoriografia românească a interpretat de cele mai multe ori diplomația antebelică nu conform substanței și logicii sale, ci ca premisă pentru ce a urmat. Această manieră de interpretare a condus, inevitabil, la suprapunerea artificială a două Româniilor sensibil diferite: cea din epoca post-Berlin cu ceea ce rezultase la finele Primului Război Mondial. Elementele sale definitorii – cu precădere strategia de securitate construită după 1883 pe colaborarea cu Imperiile Centrale – au fost în permanență apreciate negativ și descrise prin prisma realităților postbelice. Și asta în condițiile în care obiectivele acestei politici – centrate pe ideea de securitate a spațiului românesc – au fost sensibil altele decât acelea ale politicii promovate de decidenții ce i-au succedat primului rege al României moderne.

---

1 O versiune primară a acestui studiu a fost publicată în Gheorghe Cliveti, Adrian-Bogdan Ceobanu, Ionuț Nistor (coord.), *Cultură, politică și societate în timpul domniei lui Carol I, 130 de ani de la proclamarea Regatului Român*, Iași, Ed. Demiurg, 2011, p. 121-146.

IPOTESILE ȘI OBSERVAȚIILE EXPUSE DE PREZENTUL MATERIAL ÎNCEARCĂ SĂ IASĂ DIN SCHEMA ANTERIOARĂ DE TRATARE A DIPLOMAȚIEI VECHIULUI REGAT, ABUZIV COMPARATĂ CU DIRECȚIILE POST-1914 ȘI FĂCUTĂ SĂ PARĂ, DIN ACEST MOTIV, O PARANTEZĂ ABERANTĂ.

Oamenii și instituțiile

Unul dintre aspectele care particularizează perioada premergătoare Conflagrației Mondiale privește instituțiile abilitate să gestioneze politica externă și mecanismele decizionale specifice lor. La finele veacului al XIX-lea, diplomația secretă, dinastică reprezenta încă marca generală a peisajului guvernamental european.

În întreaga Europă monarhică, la Berlin, Petersburg, Roma, Londra, Viena, Bruxelles ori București, suveranii au fost factorii de decizie de prim rang. Urmând o tradiție care ținea de modernitatea timpurie, suveranii secolului al XIX-lea au continuat să acorde o importanță deosebită prerogativelor în acest domeniu. Și a fost cazul nu doar al celor care dispuneau de puteri excepționale (țarul Rusiei² sau sultanul Imperiului Otoman), ci și al monarhilor constituționali: împăratul Franz Joseph al Austro-Ungariei, împărații germani Wilhelm I și Wilhelm al II-lea, reginele și regii Marii Britanii, de la Victoria la Edward al VII-lea și George al VI-lea, regele Belgiei, Leopold al II-lea etc.³ Motiv pentru care, în veacul al XIX-lea, până

2 Vezi David Schimmelpenninck van der Oye, *Russian foreign policy: 1815-1917*, în *The Cambridge History of Russia, vol. II, Imperial Russia, 1689-1917* (editor Dominic Lieven), Cambridge, Cambridge University Press, 2006, p. 572-573.

3 Vezi John Röhl, *The Kingship mechanism in the Kaiserreich*, în idem, *The Kaiser and his Court. Wilhelm II and the government of Germany*, Cambridge University Press, 1994, p. 107-131; Paul Kennedy, *The Kaiser and German Weltpolitik: reflexions on Wilhelm II's place in the making of German foreign policy*, în John C.G. Röhl, Nicolaus Sombart (editors), *Kaiser Wilhelm II New Interpretations. The Corfu Papers*, Cambridge, Cambridge University Press, 1982, p. 143-168; Keith Robbins, *The Monarch's Concept of Foreign Policy: Victoria and Edward VII*, în Adolf M. Birke, Magnus Rechtken, Alaric Searle (editors), *An Anglo-German Dialogue: The Munich Lectures on the History of International Relations* (Prinz- Albert-Studien 17), München, K.G. Saur Verlag, 2000, p. 115-130; T.G. Otte, *The Foreign Office Mind. The Making of British Foreign Policy, 1865-1914*, Cambridge, Cambridge University Press, 2011, p. 1-22, 80-149; Samuel R. Williamson, *Austria-Hungary and the Origins of the First*

către 1914, relațiile internaționale au continuat să fie, într-o proporție deloc redusă, relații interdinastice⁴.

„Dacă în chestiunile de politică internă” – scria un jurnalist italian în 1906, referindu-se la politica internațională – „Parlamentul, sufragiul universal, opinia publică, sau coriștii și corifeii contează imens de mai multă vreme, în chestiunile externe politica rămâne, în mod necesar, restrânsă, închisă, geloasă, ezoterică, la fel cum era în epoca lui Richelieu. Vorbind drept, nu ajunge, simultan, la 25 numărul personajelor ce contribuie la reglementarea afacerilor lumii”⁵.

Prima observație privește, așadar, instituțiile și mecanismele de decizie specifice politicii externe românești. În România antebelică, diplomația a constituit domeniul rezervat al regelui Carol I, monarhul fiind văzut – în contextul vieții parlamentare – ca în multe alte state europene, drept singurul garant al continuității politicii externe.

România era, din 1866, o monarhie constituțională. Conform termenilor cartei fundamentale, Suveranul avea, în sistemul politic al Vechiului Regat, un evident ascendent asupra celorlalte puteri în stat, grație dreptului de inițiativă legislativă, dreptului de veto absolut care-i permitea să respingă orice lege votată de Parlament, precum și grație puterilor speciale în câmpul politicii internaționale și al afacerilor militare; grație, în fine, influenței exercitate de monarh individual și cotidian asupra miniștrilor săi. În această „variantă central-europeană a monarhiei constituționale” (ori „monarhie absolută constituționalizată”), regele, după chiar spusele suveranului

---

World War, London, Palgrave, 1991, p. 13-57; René Girault, *Diplomatie européenne et impérialisme, 1871-1914*, Paris, Masson, 1979, p. 13; Roderick R. McLean, *Royalty and Diplomacy in Europe, 1890-1914*, Cambridge, Cambridge University Press, 2001, *passim*.

4 Vezi R.A. Kann, *Dynastic Relations and European Power Politics, 1848-1918*, în „Journal of Modern History”, XLX, 1973, p. 407-408; T.G. Otte, *The Winston of Germany: the British Foreign Policy Élite and the last German Emperor*, în „Canadian Journal of History”, XXXVI, Dec. 2001, p. 472.

5 Citat în E. Decleva, *Fra „raccoglimento” e „politica attiva”. La politica estera nella stampa liberale italiana, 1870-1914*, în idem, *L'incerto alleato. Ricerche sugli orientamenti internazionali dell'Italia unita*, Franco Angeli, Milano, 1987, p. 16.

român, constituia tocmai reversul celebrului principiu enunțat de Guizot, revenindu-i un rol fundamental în actul de guvernare⁶.

În epoca Vechiului Regat, prerogativele suveranului în materie de politică externă au fost acelea definite, de o manieră destul de confuză, dar nu mai puțin fericită, în articolul 93 al Constituției din 1866: regele (domnul, înainte de 1881), „...numea și revoca pe Miniștrii săi, ... numea sau confirma în toate funcțiunile publice, ... era capul puterii armate, ... încheia cu statele străine convențiile necesarii pentru comerț, navigație și altele asemenea [s. RD]; însă, pentru ca aceste acte să aibă autoritatea îndatoritoare, trebuiau mai întâi a fi supuse puterii legiuitoare și aprobate de ea”⁷.

Actul constituțional fusese elaborat într-un moment în care România nu era independentă și – pentru evitarea complicațiilor internaționale – fuseseră omise din alineatul respectiv convențiile politico-militare. Drept urmare, după 1878, domnitorul României s-a aflat în situația paradoxală de a nu putea revendica o asemenea prerogativă – neconsemnată expres în *Constituție* – și, în același timp, de a nu putea fi controlat de Parlament, în cazul în care, interpretând în sens larg articolul 93, o exercita. Date fiind posibilitățile de manevră oferite regelui și guvernului de această formulare confuză în sfera politicii externe, este ușor de explicat de ce, la momentul revizuirii Constituției, în 1884, conținutul articolului 93 nu a fost modificat⁸.

Cu sau fără prerogativă, diplomația a constituit domeniul rezervat al regelui Carol I, singurul garant – în condițiile vieții parlamentare – al continuității politicii externe. Petre P. Carp, unul dintre puținii „inițiați” ai epocii, nu se sfia să declare acest lucru în fața Parla-

6 Privind acest argument vezi S.E. Finer, *The History of Government*, Oxford, Oxford University Press, 1997, vol. III, p. 1567 sqq.; Karl Löwenstein, *Die Monarchie im modernen Staat*, Frankfurt am Main, 1952, p. 26 sqq.; Vasile Docea, *Studiu introductiv la Carol I al României*, Jurnal, vol. I, 1881-1887, Iași, Ed. Polirom, 2007, p. 20.

7 *Monitorul*. Jurnal oficial al României, partea oficială, nr. 142, 1/13 iulie 1866, p. 637 sqq.; pentru Legea pentru revizuirea și modificarea unor articole din Constituțiune (8 iunie 1884) vezi *Monitorul oficial*, nr. 51, 8/20 iunie 1884, p. 1041-1048.

8 *Monitorul oficial*, nr. 51, 8/20 iunie 1884, p. 1043; Ion Mamina, *Monarhia constituțională în România. Enciclopedie politică, 1866-1938*, București, Ed. Enciclopedică, 2000, p. 29-35.

mentului, în 1888, din postura de ministru al Afacerilor Străine: „Politica externă nu este a țării, politica externă este a Regelui..., politica externă trebuie să aibă un țel bine definit, bine stabilit și o continuitate ce stă la adăpostul fluctuațiilor politice de partid, și această continuitate o reprezintă Coroana, care este arbitrul suprem față cu partidele și care are o preponderență mai mare decât șeful conservatorilor și decât șeful liberalilor... Suveranul reprezintă suveranitatea țării”⁹.

În intervalul de timp cuprins între Independență și Primul Război Mondial, în România a „ființat” și o altă instituție născută din rigorile regimului monarhic parlamentar, având rol consultativ în sfera politicii externe: Consiliul de Coroană¹⁰. Însă, având în vedere că funcționarea sa a fost cu totul sporadică (a fost reunit doar în două ocazii, în ziua de 2 aprilie 1877 și în data de 21 iulie 1914), cu greu am putea include această instituție în rândul instanțelor de decizie cu rol efectiv în elaborarea și coordonarea strategiei externe a țării.

Maniera în care suveranul României și miniștrii săi, asemenea, de altfel, majorității capetelor încoronate ale acelei epoci, au gestionat afacerile externe a fost, cel puțin până la Primul Război Mondial, una „absolutistă”, rațională, bazată încă pe ideea de *arcana imperii* și scăpând controlului instanțelor parlamentare.

Tocmai din cauza elasticității și a modului confuz de redactare a prevederilor constituționale în domeniu, funcția Parlamentului de coasociat la dirijarea politicii externe s-a atrofiat considerabil, în special după 1880. Reprezentanța națională a continuat, evident, să exercite un anumit drept de informare și control în acest sector prin intermediul votului anumitor legi, între altele bugetul Ministerului Afacerilor Străine, examinarea *Cărților Verzi*¹¹, interpelarea și audi-

9 *Dezbaterile Adunării Deputaților [DAD]*, nr. 14, 8 decembrie 1888, p. 212-213.

10 Ion Mamina, *Consiliile de Coroană*, București, Ed. Enciclopedică, 1997, p. 7-51.

11 Ministerul Afacerilor Străine [MAS], *Documente oficiale. Neutralitatea Dunărei. Diverse*, București, 1876; MAS, *Documente oficiale din corespondența diplomatică de la 5/17 octombrie 1877 până la 5/27 septembrie 1878, prezentate corpurilor legiuitoare în sesiunea anului 1880-81*, București, 1880; MAS, *Documente oficiale din corespondența diplomatică de la 2/14 septembrie 1878 până la 17/29 iulie 1880, prezentate corpurilor legiuitoare în sesiunea anului 1880-81*, București, 1880; MAS, *Cestiunea Dunărei. Acte și documente*, București, Ed. Göbl, 1883.

erea ministrului în funcție etc. Cu toate acestea, elaborarea liniilor directoare ale strategiei externe, recrutarea și coordonarea acțiunii corpului diplomatic și chiar decizia finală în anumite situații de criză în care România a fost implicată i-au rămas necunoscute¹². Se poate cita, pentru a oferi doar un singur exemplu, cazul tratatului de alianță cu Imperiile Centrale din octombrie 1883, a cărui existență a fost în mod constant negată de reprezentanții guvernului, cu ocazia tuturor interpelărilor venite de pe băncile celor două camere.

„...*Chestiunile de politică externă nu privesc Parlamentul [s.RD]*” – declara în 1888 același ministru al Afacerilor Străine, Petre P. Carp – „Asemenea chestiuni nu aparțin partidelor; Regele este cel care reprezintă țara în ansamblul ei și *El este cel care trebuie să conducă politica externă [s. în orig. – n.RD]*, care are nevoie de continuitate și nu se improvizează”¹³.

Regele Carol I a fost, pe parcursul întregii domnii, prezența constantă în tărâmul afacerilor externe, centrul de decizie în această materie definindu-se și configurându-se preponderent în funcție de voința sa. Asociați i-au fost îndeobște președintele Consiliului de Miniștri și/sau ministrul Afacerilor Străine.

Gestiunea imediată, cotidiană a politicii externe românești a revenit, în general, ministrului Afacerilor Străine și personalului specializat aflat în subordinea sa. În intervalul de timp cuprins între Congresul de la Berlin și criza din iulie 1914, portofoliul Afacerilor Străine a fost monopolizat de „experții” în probleme de politică ex-

12 Excepție a făcut perioada războaielor balcanice când, din rațiuni obiective, fiind vorba de achiziții teritoriale, Parlamentul a fost chemat să dea girul său politicii externe a guvernului. În sesiunea din 11-13 mai 1913 i-a fost prezentat în ședință secretă textul Protocolului de la Petersburg, documentul fiind adoptat cu majoritate de voturi în ambele camere. În ziua de 3 iulie a fost convocat în sesiune extraordinară pentru a vota intrarea în război și legea privind instalarea stării de asediu. Vezi Anastasie Iordache, *Parlamentul României în anii reformelor și ai primului război mondial, 1907-1918*, București, Ed. Paideia, 2001, p. 95.

13 ASDMAE, *Serie Politica A (1888-1890)*, Romania, busta 107, fasc. 1, 35 ani, p. 243, nr. 206, R 498/165, Curtopassi către Crispi, București, 18 decembrie 1888. Cu toate că liderul junimist a încercat să atenueze sensul cuvintelor sale adăugând – „Regele nu trebuie să acționeze și nu va acționa vreodată contra voinței națiunii” – nu este mai puțin adevărat că teoria sa corespundea foarte puțin cu doctrina constituțională și, mai ales, stabilea un periculos precedent în raport cu iresponsabilitatea suveranului.

ternă ai celor două partide de guvernământ, liberal și conservator. Cel mai longeviv dintre ei a fost, de departe, fruntașul liberal Dimitrie A. Sturdza, responsabil de destinele diplomației românești pentru mai bine de 11 ani, în 1882-1885, 1895-1896, 1897-1899, 1901-1902, 1904 și 1907-1908. Deși pregătiți încă de tineri într-o varietate de domenii și aparent „improvizați” pentru postul de miniștri ai Afacerilor Străine, cei mai mulți dintre titularii MAS – Vasile Boerescu, D.A. Sturdza, Mihail Pherekyde, Ion Cămpineanu, Petre P. Carp, Ion Bălăceanu, Constantin Esarcu, Titu Maiorescu – au avut experiență practică prealabilă în zona relațiilor internaționale, fiind mai degrabă produse ale carierei diplomatice decât ale mediului politic în care activau¹⁴.

Termenii cartei fundamentale l-au obligat permanent pe suveran să-și aleagă cu grijă colaboratorii în cadrul guvernului, dat fiind faptul că în articolul 92 era prevăzut că niciun act al regelui nu putea avea valoare/forță, dacă nu era contrasemnat de un ministru, care prin asta devenea răspunzător de acel act¹⁵. Colaborarea regelui cu miniștrii săi a fost în mod real dificilă doar în acele cazuri, puține la număr, când la putere a venit un guvern ai cărui membri (președintele Consiliului de Miniștri și ministrul Afacerilor Străine) nu cunoșteau angajamentele externe anterior asumate, și care s-a declarat în mod public susținător al unei alte linii de politică externă decât aceea prestabilită (a fost, de exemplu, cazul guvernului conservator Lascăr Catargiu, investit în ziua de 29 martie 1889, care s-a pronunțat în fața Parlamentului pentru neutralitate¹⁶).

Pentru a preveni astfel de blocaje, tendința suveranului, în timp, a fost aceea de a se fixa asupra unui grup de „consilieri intimi”, aparținând ambelor formațiuni chemate să se rotească la guvernare,

14 Rudolf Dinu, *Diplomacy in the Old Kingdom (1878-1914)*, în Dinu C. Giurescu, Rudolf Dinu, Laurențiu Constantiniu, *Romanian Diplomacy. An Illustrated History, 1862-1947*, București, Ed. Monitorul Oficial, 2010, p. 96-97.

15 Ion Mamina, *Monarhia constituțională în România. Enciclopedie politică, 1866-1938*, p. 23.

16 ASDMAE, *Serie Politica A (1888-1890)*, Romania, busta 107, fasc. 6, T. 963, Curtopassi către ministrul Afacerilor Externe ad interim, Crispi, București, 12 aprilie 1889, ora 13.

care-i împărtășeau concepțiile geopolitice și strategice. Profilul lor (ca și relația în sine cu regele) a tinș, în anumite cazuri, să se depărteze de acela specific demnitarilor unui stat constituțional, disociindu-se în mod real de acela al „burghezilor” aduși în zona puterii de progresul constituțional-parlamentar al vieții politice și de vot. Unii dintre ei, poate doar din vanitate, au ținut să sublinieze, în pur spirit *Ancien Régime*, relația privilegiată care-i lega de suveran prin exhibarea unor demnități reale sau imaginare specifice monarhiilor renascentiste (a se vedea titulatura – subliniată de însemne speciale ale uniformei – asumată de P.P. Carp, pe când avea funcția de ministru plenipotențiar la Viena, de *gentilhomme de la Chambre [du Roi]*)¹⁷. Per ansamblu, așadar, cei însărcinați cu portofoliul Afacerilor Străine după 1881-1883 au semănat mai mult cu oamenii de stat ai secolului al XVIII-lea, gândind și acționând în termenii „diplomației de cabinet” ca „miniștri ai Regelui”. O atare realitate a condus în mod natural la o și mai mare insularizare a politicii externe în raport cu guvernul, parlamentul, opinia publică.

Aspectul „patrimonial” al instituțiilor și mecanismelor decizionale pentru politica externă a fost întărit în epocă și de perpetuarea și privilegierea corespondenței private, tainice, care interconecta acest grup de intimi cu principele și prin intermediul căreia se expedia problematica relevantă a politicii externe românești. Mă refer la o corespondență bogată, direct întreținută de miniștri, diplomați și militari cu suveranul în baza unui privilegiu de sorginte renascentistă¹⁸, acela al accesului direct la principe (*immediatrecht*) și care dubla și ocolea în același timp structurile abilitate ale statului constituțional (Ministerul Afacerilor Străine, Ministerul de Război – în cazul corespondenței atașajilor militari)¹⁹.

---

17 Ion Bălăceanu, *Amintiri politice și diplomatice, 1848-1903* (editor Georgeta Filitti), București, Ed. Cavallioti, 2002, p. 237.

18 Michel Senellart, *Artele guvernării*, București, Ed. Meridiane, 1998, p. 253.

19 A se vedea, de exemplu, din această amplă corespondență privată, scrisoarea particulară a ministrului român la Bruxelles și Haga, Theodor Văcărescu, conținând referiri la rolul similar asumat de monarhul belgian în gestionarea politicii externe: „Le Cabinet du Roi a ici une grande importance sous la haute direction de Mr. Van Praet, Ministre de la Maison du Roi; [...] Enfin, au nombre des attributions plus impor-

Schema grupului de decizie român (unitatea de decizie ultimă) a prezentat un înalt grad de mobilitate, în special din perspectiva structurii, extrem de fluctuantă în timp. Bipolarismul, preponderent în formula rege – președintele Consiliului, dar și rege – ministrul Afacerilor Străine, s-a substituit frecvent tripolarismului rege – președintele Consiliului de Miniștri – ministrul Afacerilor Străine. Dimensiunile sale permanent reduse și, indirect, mobilitatea s-au datorat, înainte de toate, dorinței exprese a suveranului, o dorință în directă corespondență cu ideea de *arcana imperii*. Sensul acestei *desiderata* era explicat, ceva mai târziu, de unul dintre plenipotențiarilor italieni la București, baronul Carlo Fasciotti, în următorii termeni: „...Excelența Voastră va fi observat cu câtă gelozie Regele Carol dorește a fi păstrat secretul în privința acordurilor care unesc acest stat cu Tripla Alianță. ...Motivele care l-au determinat pe înțeleptul și prudentul Suveran Român să mențină un secret atât de riguros sunt de două feluri: pe de o parte dorința de a nu-și expune în mod inutil țara urii și represaliilor ruse și, pe de altă parte, necesitatea de a ține cont de ostilitatea unei mari părți [în 1912 – n.RD] a opiniei publice

---

tantes et des plus délicates du Cabinet il faut ranger celles qui se rapportent à l'initiative et à l'intervention particulière de Sa Majesté dans des questions qui intéressent personnellement le Roi, Sa Famille, aussi bien que l'État, comme, par exemple, les mariages des membres de la Maison royale, les négociations et correspondances à ce sujet. Il y a enfin l'obligation qu'a le Cabinet de pouvoir mettre le Souverain en situation d'avoir toujours présent l'état des relations extérieures du Royaume dans les questions actuelles comme dans le passé. Tous les rapports politiques des agents belges à l'étranger sont soumis par le Ministère des Affaires Etrangères au Roi. Le Cabinet, avant de les retourner à ce département, fait, sur l'ordre de Sa Majesté les extraits ou les copies ayant intérêt à être retenus et consultés ultérieurement, et les conserve dans les archives particulières du Roi. C'est le Roi Léopold Ier qui a institué et donné cette organisation à son Cabinet. Souverain éminemment constitutionnel et qui en est resté comme le modèle pour la postérité, Léopold Ier tout en laissant une grande liberté d'action dans les choses intérieures à ses ministres responsables, gardait pourtant une part large et presque exclusive dans les affaires extérieures, comprenant que le désintéressement ne peut être de mise pour le Prince qui représente la souveraineté nationale au dehors, dans des questions qui concernent autant la sécurité de l'État que l'intérêt, le prestige et l'honneur de sa Couronne. Tout ce qui regardait les relations avec l'étranger passait par les yeux du Roi, était réservé à sa décision et son Cabinet l'aidait dans cette tâche". [...]. BN, *Fond Brătianu*, dosar 459, f. 7-16, Teodor Văcărescu către Carol I, Bruxelles, 10/22 august 1884.

Centrul de decizie în materie de politică externă a avut un așa numit moment zero, moment care a corespuns, în teorie, cu obținerea independenței, în practică cu ieșirea României din epoca „nealinierii”: negocierea și perfectarea alianței cu Imperiile Centrale (aproximativ iunie – octombrie 1883). Decizia efectivă a revenit în 1883 președintelui Consiliului de Miniștri, Ion C. Brătianu, regelui Carol I și ministrului Afacerilor Străine, D.A. Sturdza, o astfel de ordine a înșiruirii decidenților nefiind, așa cum o demonstrează destul de clar documentația de arhivă, deloc aleatorie²¹. Pe o treaptă imediat inferioară s-a aflat un număr la fel de redus de „executanți” sau/și „inițiați”: ministrul plenipotențiar la Viena, junimistul Petre P. Carp, a cărui activitate, în anumite momente, a depășit cu mult cadrele unui simplu negociator și executant al deciziilor venite de la centru (în fond, Carp a fost cel care a forțat aducerea în discuție, încă din iarna lui 1882, a ipotezei alianței cu Imperiile Centrale), ministrul plenipotențiar la Berlin, Gheorghe Vârnav-Liteanu, Alexandru Beldiman, șeful Diviziei Politice a MAS (atașat pe lângă șeful guvernului, I.C. Brătianu în timpul negocierilor de la Gastein²²) și, nu în ultimul rând, regina Elisabeta, confidenta suveranului, inclusiv în chestiunile de politică externă (în mod cert informată asupra negocierilor de aderare și, se pare, chiar inspiratoare a unei anumite linii de conduită în desfășurarea acestor tratative)²³.

Tendința regelui Carol I după acest moment zero, oarecum nerealistă, a fost aceea de „înghețare” a componenței grupului de decizie

20 ASDMAE, *Archivio di Gabinetto (1910-1920)*, casella 27, titolo III, fasc. 359, SP nr. 5, rezervată, prin curier, Fasciotti către San Giuliano, București, 26 decembrie 1912.

21 ANIC, *Casa Regală*, dosar 19/1883, *passim*.

22 *Anuarul Ministerului Afacerilor Străine al României pe 1897*, București, Imprimeria Statului, 1897, p. 70-71.

23 ANIC, *Casa Regală*, dosar 19/1883, f. 56-57, SP, Liteanu către Sturdza, Berlin, 4 septembrie 1883. „...Ayez l'extrême bonté de dire à la Reine que l'entrevue de Gastein est un commencement d'exécution des recommandations que Sa Majesté a daigné me faire à Sinaia et à Predeal, et que j'y ai travaillé avec cœur et confiance, parce que j'ai reconnu que, dans les affaires diplomatiques où la finesse jouait un si grand rôle, la collaboration d'une femme valait autant que l'appui d'un grand Cabinet. [...]”.